

EUROPESE MEERKIKKER

Europese meerkikker: een exoot die gans België veroverd en mogelijk een ernstige bedreiging kan vormen voor onze inheemse Bastaardkikkers (foto: Hugo Willocx).

1. BESCHRIJVING

De Europese meerkikker is de grootste van de groene kikkers en is bovendien ook de grootste inheemse amfibie van Europa. Volwassen exemplaren kunnen uitzonderlijk een lichaamslengte bereiken van 15 cm tot 17 cm. De meeste exemplaren blijven met een gemiddelde lengte van 7 tot 10 cm echter heel wat kleiner. Gezien de nauwe verwantschap lijkt de Europese meerkikker sterk op de Bastaardkikker. Toch kunnen beide soorten met enige ervaring (en het nodige voorbehoud) op basis van uiterlijke kenmerken in het veld van elkaar worden onderscheiden. De rug van een Europese meerkikker is veelal olijfbruin gekleurd (meestal geel-, gras- of olijfgroen bij de Bastaardkikker) en doorgaans zijn enkel de flanken en de snuit groenig. Vaak hebben Europese meerkikkers een brede lichtgroene of gele rugstreep (meestal is die rugstreep bij Bastaardkikkers eerder smal of ontbreekt ze zelfs). Dit kenmerk moet echter met veel voorbehoud worden gebruikt aangezien er naast ‘gestreepte’ Europese meerkikkers ook ‘gevlekte’, ‘fijn bestippelde’ en zelfs uniforme varianten voorkomen. Als de rugzijde gevlekt is, zijn deze vlekken vrij groot, vaag afgelijnd en bruin (bij Bastaardkikker zijn deze vlekken meestal kleiner, duidelijk afgelijnd en zwartig). De buik van een Europese meerkikker is vuilwit en duidelijk gevlekt, terwijl Bastaardkikkers een mooi witte en ongevlekte buik hebben. Ook de kleur van de kwaakblazen verschilt tussen beide soorten: rookgrijs tot donker metaalkleurig bij Europese meerkikkers, meestal duidelijk melk- tot vuilwit bij Bastaardkikkers. Een goed onderscheidend veldkenmerk tussen beide soorten is ook de grondkleur en het marmerpatroon van de binnenkant van de bovendij. Bij Europese meerkikkers is die grondkleur meestal vuilwit tot lichtgrijs en is er een bruine tot olijfgroene marmertekening aanwezig (terwijl de bovendij van Bastaardkikkers een gele tot geelgroene grondkleur heeft en de marmertekening duidelijk zwart is). Veel kenmerken zitten echter in de sfeer van ‘niet zelden’, ‘doorgaans’, ‘vaak’ en ‘eerder’, een aantal is voor interpretatie vatbaar (bv. rookgrijs vs. vuilwit, relatief groot), andere kenmerken zijn dan weer zeer variabel. Toch leidt de combinatie van deze onderscheidende kenmerken vaak tot een correcte determinatie in het veld.

De Europese meerkikker werd als soort reeds beschreven in 1771 door Pallas, na zijn reis door Siberië en het gebied ten noorden van de Kaspische Zee. Het was vooral de paringsroep van de kikker die Pallas opviel en hij vergeleek die met menselijk gelach. Dit gelach leek hem trouwens zo karakteristiek dat hij het gebruikte als basis voor de wetenschappelijke soortnaam: *ridibunda* is immers afgeleid van het Latijnse werkwoord 'ridere' wat 'lachen' betekent. Het best wordt dit geluid omschreven als een snel op elkaar volgende, korte maar harde reeks 'kè-kè-kè-kè-kè-kè-kè-kè'-tonen die naar het eind toe daalt in toonaard. Naargelang de temperatuur van het water, varieert dit geluid lichtjes maar ondanks de mogelijke variatie is de lachende paringsroep van de Europese meerkikker één van de beste, gemakkelijkste en meest betrouwbare kenmerken waarmee deze soort van de Bastaardkikker kan worden onderscheiden.

De larven van de Europese meerkikker kunnen tot 8 cm lang worden maar kunnen in geen enkele fase van de larvale ontwikkeling worden onderscheiden van die van de Bastaardkikker.

2. LEVENSWIJZE

De Europese meerkikker heeft in grote lijnen dezelfde activiteitsperiode en levenswijze als de Bastaardkikker. Wel zijn er een paar opmerkelijke verschillen. Zo is de voortplantingsperiode langer en hebben veel wijfjes twee legsels in de late lente (i.p.v. één bij Bastaardkikker) en soms nog een derde in de zomer (wat niet voorkomt bij Bastaardkikker). De larven uit het late (tweede of derde) legsel overwinteren in de waterpartij en metamorfoserend pas in het voorjaar van het volgende jaar (de meeste larven van de Bastaardkikker verlaten het water ten laatste tegen eind september). Hierdoor kunnen de larven van Europese meerkikkers bijna jaarrond in het water worden aangetroffen en zijn larven van 'groene kikkers' die tussen september en maart in het water worden aangetroffen quasi zeker altijd larven van Europese meerkikkers.

Tijdens de paartijd gedragen mannetjes zich duidelijk anders dan mannetjes Bastaardkikkers. Ze vormen geen typische paarkoren maar zitten verspreid over de waterhabitat te roepen. Dit houdt waarschijnlijk verband met hun grotere agressiviteit. Als een mannetje Europese meerkikker in het roepterritorium van een ander mannetje komt, verdedigt deze laatste zijn gebied door op het ander mannetje te springen en probeert het deze meermaals onder water te duwen. Soms bespringen ze elkaar afwisselend waarbij het sterkste dier als overwinnaar het territorium inneemt. Het gebeurt dat Europese meerkikkers ook bij zacht weer in volle winterperiode zonnend aan de waterkant worden opgemerkt. Deze winterse activiteit houdt mogelijk verband met hun leven in de streek van herkomst. Een aantal Belgische populaties is immers afkomstig uit Centraal-Europa waar de wintertemperatuur veel lager ligt en Europese meerkikkers ononderbroken overwinteren in de sliblaag op de bodem van de waterbiotoop of in een schuilplaats aan land. In ons Atlantisch klimaat, waarbij koude en warmere dagen tijdens de winterperiode elkaar afwisselen, reageren ze vlug op temperatuurfuctuaties. Hetzelfde geldt voor populaties afkomstig uit meer zuidelijke streken van Europa zoals Griekenland en de kustregio's van Montenegro en Albanië.

3. BIOTOOP

De Europese meerkikker foerageert nagenoeg in dezelfde landbiotopen als Bastaardkikkers. Hij is wel een grotere kolonisor zodat hij er in slaagt om verder van elkaar gelegen waterpartijen te koloniseren. Vooral Zuid-Europese Meerkikkers hebben een uitgesproken foerageergedrag.

Europese meerkikkers zijn nog sterker aan water gebonden dan Bastaardkikkers. In Centraal-Europa verkiest de soort eerder grote waterpartijen zoals grote meren, oude rivierarmen, visvijvers, langzaam stromende kanalen en rivieren, brede sloten, enz.. Naar het zuiden toe bezetten ze ook kleinere waterpartijen. Veel in ons land geïntroduceerde dieren komen uit de meer zuidelijke regionen van Europa (Hongarije, Bulgarije en de Balkan) en bezetten naast grote waterplassen vaak ook kleinere waterbiotopen als poelen, kleine vijvers en zelfs kunstmatige tuinvijvers, veedrinkbakken en wateropslagplaatsen.

Het vaststellen van amfibieën tijdens de 'trekronde' (zie 3.2.1) is hiervan een goed voorbeeld. Maar ook buiten de trekperiode kunnen amfibieën relatief gemakkelijk worden vastgesteld. Doorgaans zal dit wel in de onmiddellijke omgeving van water gebeuren. Tuinvijvers, poelen,

stadsvijvers, beken of sloten: op heel wat plaatsen komen nog amfibieën voor. Aandachtig langsheen de oevers wandelen en in het water kijken, kan waarnemingen van kikkers, padden of salamanders opleveren. Watersalamanders zijn in de voortplantingstijd vooral 's avonds en 's nachts actief. Ze komen dan vooral voor in de ondiepe delen en aan de oppervlakte van het water. Met behulp van een zaklamp kunnen de dieren dan gemakkelijk worden waargenomen in die ondiepe zones. Bij het benaderen van de tuinvijver of poel kan het gebeuren dat de amfibieën 'wegduiken', gealarmeerd door de trillingen van naderende voetstappen. Na enkele minuten wachten, komen ze meestal opnieuw tevoorschijn. Even wachten, schijnen in de poel en de aanwezige soorten proberen te determineren en te tellen.

Ook bij tuinwerkzaamheden kunnen amfibieën worden aangetroffen, zeker wanneer in de vroege lente of het latere najaar planken, steengruis, dakpannen, houtstapels of andere 'rommelhoekjes' worden opgeruimd verplaatst. Amfibieën gebruiken dergelijke locaties vaak om zich (overdag) te verschuilen. Amfibieën zijn immers koudbloedig. Dit betekent dat ze zelf geen eigen lichaamswarmte kunnen produceren (warmbloedige organismen kunnen dit wel). De lichaamstemperatuur wordt geregeld door het gedrag aan te passen. Amfibieën zoeken tijdens warme en/of droge periodes vaak vochtige, beschaduwde plaatsen op om te verhinderen dat ze zouden uitdrogen. Kikkers, padden en salamanders kan je in landfase dan ook vaak aantreffen onder houtstapels, golfplaten, gestapelde dakpannen, ... Wanneer je op zo'n plek een amfibie vindt, laat je die daar best zitten. Indien dit niet mogelijk is (omdat bv. de houtstapel wordt weggehaald of de dakpannen worden opgeruimd), verplaats je de amfibie best naar een andere, beschaduwde, vochtige plek in de onmiddellijke omgeving. Amfibieën die je op het land aantreft (meestal tussen begin juni eind februari) verplaats je best niet meer naar een poel aangezien de voortplantingsperiode er op zit en de dieren in landfase verkeren.